

Aneks tabelaryczny do opracowania sygnalnego *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r.* (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)

Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w latach 2011-2014

Aneks tabelaryczny zawiera uwagi metodyczne oraz tablice z danymi za lata 2011-2014:

1. Granice ubóstwa dla wybranych typów gospodarstw.
2. Zasięg ubóstwa według wybranych cech społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych (grup społeczno-ekonomicznych, typów gospodarstw).
3. Zasięg ubóstwa w gospodarstwach domowych z osobami niepełnosprawnymi prawnie.
4. Zasięg ubóstwa według wieku.
5. Zasięg ubóstwa według stopnia wykształcenia głowy gospodarstwa domowego.
6. Zasięg ubóstwa według miejsca zamieszkania.
7. Zasięg ubóstwa według województw.

Uwagi metodyczne

Od lat dziewięćdziesiątych GUS w sposób regularny publikuje dane dotyczące zasięgu ubóstwa ekonomicznego szacowanego w oparciu o wyniki badania budżetów gospodarstw domowych, przy zastosowaniu różnych granic ubóstwa. Uwzględnienie kilku, a nie jednej wybranej granicy wynika m.in. z faktu, iż żadna z granic nie została określona w Polsce jako granica urzędowa, a z metodologicznego punktu widzenia nie ma podstaw, aby bezspornie preferować którąś z nich. Każda ma bowiem zalety i wady oraz odmienną interpretację.

Stopa ubóstwa jest to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego¹) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa.

Przyjęte granice ubóstwa ekonomicznego:

- Poziom minimum egzystencji, przyjmowany jako **granica ubóstwa skrajnego**. Minimum egzystencji obliczane jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS). Uwzględnia ono jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia².
- **Ustawowa granica ubóstwa** (próg interwencji socjalnej), określona jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.
- **Relatywna granica ubóstwa**, określona jako 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (obliczonych na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych).

W przypadku ubóstwa skrajnego i relatywnego, w celu wyeliminowania wpływu jaki na koszty utrzymania gospodarstw domowych wywiera ich wpływ społeczno-demograficzny, zarówno przy obliczaniu poziomu wydatków w gospodarstwach domowych, jak i ustalaniu granic ubóstwa, zastosowano tzw. oryginalną skalę ekwiwalentności OECD. Według tej skali wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie w gospodarstwie domowym w wieku 14 lat i więcej; 0,7

¹ Artykuły pobrane z indywidualnego gospodarstwa rolnego, działki bądź prowadzonej działalności na własny rachunek.

² Za punkt wyjścia do ustalania granic ubóstwa skrajnego bierze się poziom minimum obliczony dla 1-osobowego gospodarstwa pracowniczego a następnie mnoży się tę wartość przez liczbę „osób ekwiwalentnych” wg oryginalnej skali ekwiwalentności OECD. Przyjęcie tej reguły powoduje, że wartość granic ubóstwa skrajnego różni się (z wyjątkiem jednoosobowego gospodarstwa pracowniczego) od poziomu minimum egzystencji oszacowanego przez IPISS dla konkretnego typu gospodarstwa (na przykład 4-osobowego gospodarstwa pracowniczego złożonego z dwóch osób dorosłych i dwojga dzieci).

– każdej następnej osobie w tym wieku; 0,5 – każdemu dziecku w wieku poniżej 14 lat. Oznacza to, że granica ubóstwa dla gospodarstwa 4-osobowego złożonego z dwóch osób dorosłych i dwojga dzieci w wieku poniżej 14 lat jest 2,7 razy wyższa niż dla gospodarstwa 1-osobowego.

W IV kwartale 2014 r. dla gospodarstwa 1-osobowego minimum egzystencji wyniosło 540 zł a granica ubóstwa relatywnego 713 zł.

W przypadku ubóstwa ustawowego przy obliczaniu granic ubóstwa obowiązują dwie wielkości progowe: dla osoby samotnie gospodarującej (gospodarstwo jednoosobowe) oraz dla osoby w gospodarstwie wieloosobowym. Od października 2012 r. dla osoby samotnie gospodarującej jest to kwota 542 zł, zaś dla osoby w gospodarstwie wieloosobowym – 456 zł. Wcześniej, przez 6 lat dla osoby samotnie gospodarującej kwota ta wynosiła 477 złotych, zaś dla osoby w gospodarstwie wieloosobowym – 351 złotych.

TABL.1. GRANICE UBÓSTWA DLA WYBRANYCH TYPÓW GOSPODARSTW W LATACH 2011-2014^A

Granice ubóstwa	Gospodarstwa 1- osobowe				Gospodarstwa 4 – osobowe (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do lat 14)			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
	w zł							
Skrajnego (minimum egzystencji)	495	519	551	540	1336	1401	1486	1458
Relatywnego	692	693	706	713	1868	1871	1906	1926
Ustawowego ^B	477	542	542	542	1404	1824	1824	1824

^A Poziom granic w IV kwartale.

^B Od października 2012 r. dla osoby samotnie gospodarującej jest to kwota 542 zł, zaś dla osoby w gospodarstwie wieloosobowym – 456 zł. Wcześniej, przez 6 lat dla osoby samotnie gospodarującej kwota ta wynosiła 477 złotych, zaś dla osoby w gospodarstwie wieloosobowym – 351 złotych.

**TABL. 2. ZASIĘG UBÓSTWA WEDŁUG WYBRANYCH CECH SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH
GOSPODARSTW DOMOWYCH W LATACH 2011-2014.**

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej											
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)				relatywnej granicy ubóstwa				ustawowej granicy ubóstwa			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
OGÓŁEM	6,8	6,8	7,4	7,4	16,9	16,3	16,2	16,2	6,6	7,2	12,8	12,2
Grupy społeczno- ekonomiczne gospodarstw domowych												
Pracowników	5,8	6,2	6,4	6,5	15,6	15,3	14,9	15,2	5,9	6,9	12,0	11,9
Rolników	13,2	11,1	13,4	12,1	29,3	26,4	26,7	28,0	13,6	12,2	22,8	21,2
Pracujących na własny rachunek	3,5	2,6	3,9	4,1	10,0	7,9	9,2	8,9	3,6	2,6	7,5	6,8
Emerytów	4,6	4,3	4,8	5,8	12,5	11,9	11,4	12,1	3,6	3,6	6,8	7,2
Rencistów	13,0	12,1	13,2	12,5	26,4	25,8	26,3	25,5	10,6	10,7	18,2	17,8
Utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł	22,0	22,6	21,5	21,1	41,4	41,5	39,0	36,2	23,3	24,9	34,6	29,9
Typy gospodarstw domowych												
1 osobowe	2,3	2,4	2,5	2,3	6,2	6,5	6,1	5,5	2,0	2,1	2,6	2,2
Małżeństwa:												
bez dzieci na utrzymaniu	1,7	1,7	1,9	1,8	5,4	5,2	5,3	5,2	0,8	1,0	1,8	1,6
z 1 dzieckiem	2,3	2,5	2,4	2,7	6,8	7,7	6,9	6,4	1,7	2,1	3,9	3,6
z 2 dzieci	5,0	4,2	4,7	4,5	14,2	12,3	12,1	11,2	4,7	4,9	9,9	9,0
z 3 dzieci	10,5	9,8	10,2	11,2	26,2	24,9	23,1	24,1	12,3	13,4	21,8	21,8
z 4 dzieci i więcej na utrzymaniu ^C	24,0	26,6	22,8	26,9	47,5	47,4	46,7	48,3	29,6	32,7	49,8	47,8
matka lub ojciec z dziećmi na utrzymaniu	7,0	8,1	7,9	5,6	18,2	19,5	20,4	14,5	6,5	9,1	17,7	12,1

C Dziecko na utrzymaniu jest to osoba w wieku 0-14 lat (włącznie), będąca w składzie gospodarstwa domowego lub osoba w wieku 15-25 lat, o ile nie posiada własnego źródła utrzymania lub nie pozostaje w związku małżeńskim (lub związku nieformalnym).

**TABL. 3. ZASIĘG UBÓSTWA W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH
Z OSOBAMI NIEPEŁNOSPRAWNYMI PRAWNIE^D W LATACH 2011-2014**

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej											
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)				relatywnej granicy ubóstwa				ustawowej granicy ubóstwa			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
OGÓŁEM	6,8	6,8	7,4	7,4	16,9	16,3	16,2	16,2	6,6	7,2	12,8	12,2
Gospodarstwa domowe z co najmniej 1 osobą niepełnosprawną	9,3	9,6	10,8	10,8	22,6	21,9	21,9	22,9	8,8	9,6	16,6	16,7
w tym:												
z niepełnosprawną głową gospodarstwa domowego	9,1	10,1	10,9	10,2	21,7	22,0	21,9	21,9	8,2	8,9	14,7	14,6
przynajmniej z 1 dzieckiem do lat 16 posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności	10,2	12,4	11,5	14,6	28,0	28,8	25,8	29,9	13,1	17,7	24,9	26,6
Gospodarstwa domowe bez osób niepełnosprawnych	6,1	6,0	6,4	6,5	15,2	14,6	14,6	14,4	6,0	6,4	11,6	10,9

^D Przez niepełnosprawność należy rozumieć ograniczenie w funkcjonowaniu osoby, będące skutkiem naruszenia fizycznej, psychicznej lub intelektualnej sprawności organizmu, spowodowane chorobą, urazem lub wadą. Stopień niepełnosprawności osoby orzeka się na czas określony lub na stałe.

TABL. 4. ZASIĘG UBÓSTWA WEDŁUG WIEKU W LATACH 2011-2014

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej											
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)				relatywnej granicy ubóstwa				ustawowej granicy ubóstwa			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
OGÓŁEM	6,8	6,8	7,4	7,4	16,9	16,3	16,2	16,2	6,6	7,2	12,8	12,2
0-17 lat	9,7	9,8	10,1	10,3	23,1	22,0	21,8	21,8	11,2	11,9	20,3	19,3
18-64 lat	6,4	6,4	7,0	7,0	15,9	15,5	16,5	15,5	5,8	6,3	12,0	11,0
65 i więcej lat	4,0	3,8	4,4	4,3	11,2	10,7	9,9	10,6	3,0	3,1	5,6	5,8

TABL. 5. ZASIĘG UBÓSTWA WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA GŁOWY GOSPODARSTWA DOMOWEGO^E W LATACH 2011-2014

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej											
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)				relatywnej granicy ubóstwa				ustawowej granicy ubóstwa			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
OGÓŁEM	6,8	6,8	7,4	7,4	16,9	16,3	16,2	16,2	6,6	7,2	12,8	12,2
Co najwyżej gimnazjalne	15,0	16,4	16,8	18,2	32,9	32,4	32,3	33,3	14,3	15,6	25,5	25,9
Zasadnicze zawodowe	9,7	9,5	10,5	10,1	23,6	22,7	23,0	23,0	9,6	10,3	18,3	17,2
Średnie	3,7	3,4	4,4	4,7	11,2	10,6	10,8	11,2	3,6	3,9	8,4	8,1
Wyższe	0,8	0,6	0,9	0,9	2,5	2,6	3,1	2,9	0,6	0,7	2,1	1,9

^E Głowa gospodarstwa domowego (zwana również osobą odniesienia) jest to osoba, która ukończyła 16 lat i osiąga najwyższy, stały w dłuższym okresie czasu, dochód spośród wszystkich członków gospodarstwa domowego.

TABL. 6. ZASIĘG UBÓSTWA WEDŁUG MIEJSCA ZAMIESZKANIA W LATACH 2011-2014

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej											
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)				relatywnej granicy ubóstwa				ustawowej granicy ubóstwa			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
OGÓŁEM	6,8	6,8	7,4	7,4	16,9	16,3	16,2	16,2	6,6	7,2	12,8	12,2
Miasta razem	4,1	4,3	4,6	4,6	11,4	11,0	11,2	11,0	4,1	4,6	8,4	8,0
o liczbie mieszkańców:												
500 tys. i więcej	1,1	1,1	1,0	1,0	3,3	3,3	3,8	3,4	0,9	1,1	2,6	2,3
200 - 500	3,1	2,9	4,6	3,2	9,6	9,1	9,5	9,6	3,1	2,7	6,7	6,5
100 - 200	3,8	4,6	3,5	3,7	11,7	10,9	10,5	9,4	4,2	4,3	7,5	6,8
20 - 100	4,3	5,3	4,9	5,1	13,0	13,6	12,6	11,6	4,6	5,8	9,8	8,9
poniżej 20 tys.	7,4	6,8	8,2	8,5	17,5	15,8	17,4	18,8	6,7	7,4	13,2	13,4
Wieś	11,0	10,6	11,6	11,8	25,4	24,5	24,0	24,4	10,7	11,1	19,6	18,7

TABL. 7. ZASIĘG UBÓSTWA WEDŁUG WOJEWÓDZTW W LATACH 2011-2014

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej											
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)				relatywnej granicy ubóstwa				ustawowej granicy ubóstwa			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
OGÓŁEM	6,8	6,8	7,4	7,4	16,9	16,3	16,2	16,2	6,6	7,2	12,8	12,2
Województwo:												
Dolnośląskie	4,7	4,6	5,1	5,6	13,7	12,2	12,1	12,0	5,1	5,1	8,9	8,8
Kujawsko-pomorskie	7,4	8,3	9,6	9,5	18,4	19,6	18,8	20,2	6,9	8,4	16,0	15,6
Lubelskie	11,0	8,5	9,4	8,2	23,3	22,9	21,5	17,1	10,3	9,0	17,6	12,8
Lubuskie	3,1	4,9	6,4	7,8	13,4	13,3	15,0	17,4	2,8	5,0	12,2	13,3
Łódzkie	5,5	5,7	6,1	5,4	13,2	13,4	12,5	13,1	5,1	5,7	9,7	9,4
Małopolskie	4,8	6,2	6,0	6,6	15,0	15,6	15,8	16,9	5,4	6,6	12,2	12,1
Mazowieckie	4,7	4,7	5,7	5,2	12,4	11,5	12,4	11,4	4,4	4,6	9,9	8,1
Mazowieckie bez Warszawy	6,6	6,6	8,2	7,7	17,4	16,2	17,2	16,0	6,2	6,4	14,0	11,4
Opolskie	4,6	4,7	6,1	8,0	10,2	9,9	16,1	14,0	4,2	4,8	11,7	10,5
Podkarpackie	7,1	7,0	9,4	8,7	21,6	20,7	20,9	21,1	6,8	8,6	16,9	15,3
Podlaskie	11,2	10,7	11,2	10,9	24,2	23,0	22,7	23,9	10,3	10,7	17,6	18,0
Pomorskie	9,2	9,8	9,2	6,5	19,5	20,3	19,2	14,8	9,9	10,6	15,4	11,6
Śląskie	4,8	4,5	4,9	4,7	12,3	11,3	11,2	11,9	4,8	4,8	8,3	8,9
Świętokrzyskie	10,1	10,5	8,5	12,2	26,3	24,3	19,7	22,6	9,2	12,2	13,6	17,2
Warmińsko-mazurskie	11,4	13,5	13,2	14,8	24,6	24,7	25,4	26,0	10,5	13,8	20,2	21,0
Wielkopolskie	9,3	8,5	8,9	10,1	21,3	19,7	19,2	21,7	9,2	8,5	15,5	16,4
Zachodnio-pomorskie	7,5	5,7	7,1	7,2	17,9	14,8	15,3	15,3	7,3	6,4	11,6	12,0